

Demonstrativní predeterminant v současné francouzštině a jeho fungování v textu

Cílem předkládané diplomové práce je charakteristika demonstrativního (pre)determinantu v současné francouzštině a rozbor jeho fungování v literárních narativních textech, jak bylo téma zúženo již v zadání.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola je věnována charakteristice DD z hlediska morfo-syntaktického, sémantického a komunikativně-textového. Druhá kapitola se zaměřuje na problematiku fungování DD v literárním narativním textu. Třetí kapitola je zaměřena na praktický rozbor užití DD v literárních narativních textech A. Malrauxe, M. Tourniera a pohádkách bratří Grimmů. Tato poslední kapitola zkoumá, jak demonstrativní determinant přispívá k textové koherenci a ke konstituování fiktivního světa

Po úvodním slovně-druhově vymezení determinantů z hlediska morfo-syntaktického se diplomantka zaměřuje na rozřídění determinantů ze sémantického a komunikativně-textového hlediska na identifikátory a kvantifikátory, s poukazem na zvláštní postavení členu neurčitého. Demonstrativní determinant je v 1. kapitole charakterizován jakožto identifikátor „ukazující“ na předmět řeči označený jménem do jazykového kontextu či do mimojazykové situace. Z hlediska komunikativně-textového chápe diplomantka DD ve shodě s Gary-Prieur jakožto aktualizátor potenciálních jazykových jednotek jejich určením v konkrétní výpovědi realizované v konkrétní komunikativní situaci.

Jádrem teoretického rozboru je zkoumání způsobu identifikace předmětu řeči. U exoforického odkazování srovnává diplomantka východiska různých autorů a terminologii postihující „ukazování“ na substantivně vyjádřený předmět řeči do situace. Zařazuje též roli DD ve vztahu k výpovědním plánům podle Benvenistovy teorie, avšak zejména analyzuje Kleiberovy podmínky pro užití DD a zdůrazňuje komunikativně-textové hledisko Gary-Prieur vycházející z historického vztahu DD k *je* a *tu*.

U endoforického odkazování upřesňuje, na základě srovnání hledisek různých autorů, východisko pro pojetí anafory ve své práci (koreferenční anafora, částečná anafora, divergentní anafora a anafora asociativní).

Odkazování ke společně sdílené zkušenosti pak charakterizuje na základě shodných znalostí socio-kulturního kontextu účastníků komunikace a též jejich shodných znalostí encyklopedických. Z toho též vyplývá, že společně sdílená zkušenost nemůže být zařazována k endofoře, jak autorka mylně uvádí, a ani u autorů zmiňovaných na str. 28 podobnou informaci nenajdeme.

Ve druhé kapitole se diplomantka zaměřuje na fungování DD v literárním narativním textu. Zde velmi oceňuji odkaz k De Mulder a k Bühlerovi vzhledem ke čtenářskému posunu klasického centra *deixe* do mentálního modelu textu a k posunu deiktického odkazování do fiktivní situace vypovídání. To umožňuje v literárním narativním textu odkazování prostřednictvím DD do „situace“. Za velmi zdařilou považuji podkapitolu věnovanou užití DD na počátku vyprávění a dále užití DD v roli „*démonstratifs insolites*“, u nichž se stírá hranice mezi exoforickým a endoforickým užitím, což přispívá k výstavbě fiktivního světa. Autorka zde trefně připomíná nečekané a nehledané spojitosti mezi DD a členem neurčitým při uvádění nového předmětu řeči do literárního narativního textu, tj. předmětu řeči, který

není pro čtenáře (ještě) identifikovatelný, avšak použitím DD má u čtenáře vzbudit dojem „známosti“ jakoby z kontextu, který snad začal již před úvodní větou. Diplomantka uvádí též Charaudeauův „efekt ozvláštňení“ předmětu řeči vnímaného čtenářem jakožto součást popsaného prostředí a „efekt typizace“ odkazující k reprezentantu dané skupiny předmětů řeči.

Cílem třetí kapitoly zaměřené na praktický rozbor literárních narativních textů je zjistit, jakým způsobem DD přispívá svými funkcemi v konkrétních textech k výstavbě fiktivního světa identifikací předmětů řeči odkazem do kontextu situačního, jazykového či ke společně sdílené zkušenosti.

Již samotný výběr Malrauxova díla *La Condition humaine* signalizoval nutnost zapojení čtenářovy pozornosti u přiřazování odkazů k časové ose vyprávěného příběhu. V rozboru ukázek, vedle časových odkazů do situace (ukázka 1,2), figuruje zajímavý rozbor příkladu asociativní anafory (ukázka 6), u dvou příkladů (4,5) autorka zdůrazňuje postupné zevšeobecnování anaforizovaného předmětu řeči – postupu, který je zřejmě vlastní autorově výstavbě hodnotících pasáží v narativním textu. Tuto tendenci by však mohl potvrdit / vyvrátit jedině širší záběr rozebraných ukázek, jichž v případě Malrauxe bylo pouze šest.

Rozbor osmi ukázek z románu M.Tourniera - *Le Roi des Aulnes* – svědčí o nelehkém hledání předmětu řeči, k němuž je v textu pomocí DD odkazováno. Prokazuje funkčnost užití DD vtahujícího zpět do vyprávění předměty řeči již hodně vzdálené (ukázka 10 na str.51, ukázka 12) či naopak, signalizujícího kataforicky novou část fiktivního světa, o níž bude teprve vypovídáno (ukázka.11). - U rozboru ukázky 7 pak nezůstává diplomantka pouze u rozboru závěrečné demonstrativní anafory renominalizací *cet enfant*, ale analyzuje celý předcházející anaforický řetězec zajišťující textovou koherenci popisné pasáže, v níž se střídá koreferenční anafora popisovaného předmětu řeči *enfant* s asociativní anaforou odkazující k jednotlivým částem popisovaného těla. (Pozor na záměnu předmětného osobního zájmena *le* s podmětným *il*). - U rozboru ukázky 12 upozorňuji, že spojení *cette page, ce journal* odkazují přímo do fiktivního textového pole. Spojení *ce garage* pak neodkazuje do předchozího jazykového kontextu renominalizací, ale prostým opakováním výrazu spojeným s DD. (Pozor: anaforické opakování výrazu není renominalizace, jak je v rozboru ukázky uvedeno.)

Rozbor pěti ukázek z pohádek bratří Grimmů potvrzuje, že v pohádkách nacházíme anaforické odkazy s DD posilující identitu právě poznaného předmětu řeči v předchozím jazykovém kontextu (ukázky 13,15) anebo připomínající předmět řeči vzdálenější opakováním informace v následující vedlejší větě (ukázka 16). Rozbor ukázky 17 pak potvrzuje, že DD přispívá v narativním fiktivním textu k výstavbě fiktivního časoprostoru. Ve shrnutí této části (str.62 – 63) upozorňuji autorku na protimluv ve zmínce o *malém čtenáři*, „*kteřý nemá textovou oporu a pohádku slyší pouze v orální podobě*“.

V Závěru práce diplomantka dospěla k výsledku, že DD v probíraných ukázkách fungoval častěji v kataforických odkazech k následujícím informacím vzbuzujícím čtenářovo očekávání. Anaforické odkazy do předchozího bezprostředního jazykového kontextu figurovaly zejména v pohádkách, zatímco v ukázkách z děl M.Tourniera a A.Malrauxe identifikace předmětu řeči z předchozího vzdálenějšího kontextu byla posílena právě užitím DD. Ve všech typech textů pak DD těmito způsoby přispíval k posilování identity předmětů řeči při výstavbě fiktivního světa.

Práci doprovázejí francouzské, české a anglické resumé. U francouzského resumé (překvapivě nazvaného *Conclusion*) nebyla úpravě formální a jazykové věnována náležitá

pozornost: Samotným zpracováním text odpovídá spíše útvaru *compte-rendu* a především se vyznačuje počtem elementárních jazykových chyb, morfologických i pravopisných.

Závěrečná bibliografie zahrnuje tituly autorů frankofonních, německých, amerických a českých z oblasti obecné a textové lingvistiky, morfo-syntaxe, sémantické mluvnice i textové gramatiky. Nedopatřením jsou mezi odbornou literaturou uvedeny též tituly M.Durasové a jeden titul M.Tourniera, ačkoli tituly rozebíraných literárních děl jsou uvedeny zvlášť.

Připomínky

Terminologie

- spojení *nominální skupina* (str.33, 66) doporučuji nahradit spojením *nominální syntagma*;
- spojení *diskurzivní okolí* (str.16) nahradit spojením *bezprostřední jazykový kontext* nebo *větný kontext*.

Jazykové vyjádření

- *pasáž ve třetí osobě* (str.51), *pasáž v il* (str.53) – nutno doplnit např. adjektivem „pasáž vyprávěná ve třetí osobě“
- Za nedopatření pak považuji podobu spojení *koléž saint Christophe*(str.47), *schodnou identifikaci* (str.61).

Formální stránka

- neopravené překlepy a chybějící akcenty (str.7, 13, 17, 21, 23, 26, 41, 50, 57, 58);
- u číslování rozebíraných ukázek figuruje třikrát pořadí 10 (str.50, 51, 53);
- poznámka pod čarou signalizovaná v textu na str.19 indexem² se nachází na str.20, na str. 40 indexem⁹ se nachází na str.41.

Hodnocení:

Obsahovým zpracováním představuje tato diplomová práce solidní příspěvek ke zkoumání problematiky textové koherence a výstavby fiktivního světa v narativních textech. V teoretické části (kapitoly 1,2) autorka prokázala znalost tématu a zejména schopnost interpretovat a propojovat různé pohledy na fungování DD. V praktickém rozboru literárních ukázek (kapitola 3) diplomantka osvědčila, kromě orientace v problematice naratologie, dovednost aplikovat poznatky z textové lingvistiky na zkoumání DD jakožto nástroje posílení textové koherence při vytváření fiktivního světa vyprávěných příběhů.

U formální stránky musím přihlídnout k nedůslednostem při zpracování francouzského résumé.

Předkládaná práce splňuje požadavky kladené na diplomovou práci, hodnotím ji *velmi dobře* a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze, 14.1.2011

PhDr. Hana Loucká, CSc.
vedoucí diplomové práce